

บทที่ 7

การจูงใจกับการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์

เมื่อนักศึกษาได้อ่านบทเรียนนี้แล้ว จะทำให้นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมายของการจูงใจได้
2. อธิบายถึงความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีของแมสโลว์ได้
3. ประยุกต์ทฤษฎีของแมสโลว์มาใช้ในการเรียนการสอนได้
4. บอกวิธีการกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจและประสบความสำเร็จในการเรียนได้

การจูงใจกับการเรียนการสอน

ในการเรียนการสอนครูมักมีปัญหาว่าทำไมนักเรียนแต่ละคนสนใจบทเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เท่ากัน หรือจะทำอย่างไรให้นักเรียนสนใจเรียนตั้งแต่เริ่มเรียนไปจนจบชั่วโมงที่ครูสอนตลอดไป การจะให้นักเรียนเป็นไปดังกล่าวนั้นครูจะต้องมีความสามารถมีความรู้เกี่ยวกับการจูงใจ ในบทนี้จะกล่าวถึงความหมายของการจูงใจ ความต้องการของนักเรียนกับการเรียนในห้อง วิธีการที่จะกระตุ้นนักเรียนให้สนใจเรียนและประสบความสำเร็จในการเรียน รวมทั้งวิธีลดความกังวลใจซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการจูงใจ

1. ความหมายของการจูงใจ

การจูงใจเป็นกระบวนการที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าให้มีแนวโน้มไปสู่จุดหมายปลายทางหรือคือแนวโน้มที่ทำให้บุคคลมีความพยายามเพิ่มขึ้นเพื่อให้บรรลุจุดหมาย (สวานา พรพัตน์กุล, 2522 : 118 และ Johnson, 1979 : 283) สรุปแล้วการจูงใจก็คือกระบวนการหรือสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและมีความพยายามเพื่อให้บรรลุจุดหมาย คำนี้จะมีความหมายเหมือนกับแรงจูงใจ (Motive) (English And English 1985 : 330) เช่น อยากประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เพราะทำให้มีเกียรติ มีฐานะ จึงมีความขยันอดทนและอดสาหะในการทำงาน ในกรณีนี้ความอยากประสบความสำเร็จจะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมคือ ความขยันอดทนและอดสาหะเพื่อให้บรรลุจุดหมายคือมีเกียรติ มีฐานะ ฉะนั้นพฤติกรรมที่ได้รับการจูงใจจึงเป็นพฤติกรรมที่มีจุดหมายและมีพลัง สิ่งที่มากระตุ้นอินทรีย์นั้นอาจเป็นความต้องการทางกายหรือทางจิตใจก็ได้ ความต้องการ (Needs) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล อาจเนื่องมาจากอินทรีย์อยู่ในสภาวะที่ขาดสิ่งที่ต้องการซึ่งนักจิตวิทยาเรียกว่าแรงขับ (Drive) เช่น อาหาร น้ำ อากาศ หรืออยู่ในสภาวะไม่สมดุล เช่นร้อนเกินไป เย็นเกินไป เหนื่อยเกินไป เป็นต้น หรืออาจเนื่องมาจากจิตใจยังขาดสิ่งที่ต้องการ เช่นขาดความรัก ขาดการยอมรับ เป็นต้น ความต้องการดังกล่าวทำให้บุคคลพยายามดิ้นรนและทำพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการ เช่นหนาวก็หาผ้ามาห่ม หิวก็หาอาหารมากิน เป็นต้น นักจิตวิทยาได้จำแนกความต้องการของมนุษย์ไว้หลายชนิดด้วยกัน ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะความต้องการตามความเชื่อของแมสโลว์ (Maslow)

2. ความต้องการตามลำดับขั้นของแมสโลว์กับการเรียนในห้อง

แมสโลว์ (1945) กล่าวว่าความต้องการที่บุคคลอยากได้รับการตอบสนองมี 5 ชั้น ถ้าความต้องการชั้นแรก ๆ ยังไม่ได้รับการสนองตอบ แต่ละคนก็จะไม่พยายามทำพฤติกรรมเพื่อสนองความต้องการชั้นต่อไป ความต้องการทั้ง 5 ชั้นมีดังต่อไปนี้

1. ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องการ เช่น ต้องการอาหาร ต้องการน้ำ ต้องการอากาศ ต้องการทางเพศ เป็นต้น

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการที่จะให้พ้นจากอันตรายหรือความเจ็บปวด เช่น เด็กเล็ก ๆ ที่ช่วยตัวเองไม่ได้ต้องการให้พ่อแม่ปกป้องดูแลเพื่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย

3. ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วม (Love And Belonging Needs) เป็นความต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มสังคม กลุ่มในชุมนุม กลุ่มในการทำงาน เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มยอมรับและต้องการความรัก เช่น จากพ่อแม่ เพื่อน ครู และคนอื่นในสังคม ถ้าความต้องการเหล่านี้ไม่ได้รับการตอบสนองบุคคลจะปรับตัวได้ไม่ดี ไม่ไว้วางใจใคร เป็นคนกลัวและวิตกกังวล ถ้าในโรงเรียนเด็กนักเรียนคนใดเข้ากับครูและเพื่อนไม่ค่อยได้ ก็อาจมีผลทำให้เด็กแสดงความสามารถด้านการเรียนได้ไม่เต็มที่

4. ความต้องการการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการยกย่องนับถือตนเอง และให้ผู้อื่นยกย่องนับถือตัวเราด้วย การนับถือตนเองจะเกิดจากความมั่นใจในตนเอง ความมีอิสระที่จะคิดทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ส่วนการได้รับความนับถือจากคนอื่นก็มาจากการที่บุคคลอื่นรู้สึกยกย่องให้เกียรติและนิยมชมชื่นในตัวเรา ถ้าความต้องการด้านนี้ไม่ได้รับการตอบสนองบุคคลจะรู้สึกมีปมด้อย รู้สึกกังวลใจเกี่ยวกับความสามารถของตน และกลัวจะได้รับการตำหนิจากคนอื่น

5. ความต้องการเป็นอย่างที่ตนต้องการอย่างแท้จริง (Self-Actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดที่แต่ละคนจะต้องค้นหาแนวทางการดำเนินชีวิตของตน และพยายามกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสมและตามความสามารถของตนให้มากที่สุดเพื่อให้เป็นไปตามที่ต้องการ เช่น ครูที่ต้องการสอนให้บทเรียนน่าสนใจและนักเรียนสามารถไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ก็จะพยายามทุ่มเทเวลาและแรงงานค้นหาวิธีการต่าง ๆ และนำมาทดลองใช้ ถ้าไม่ได้ผลก็เปลี่ยนวิธีไปเรื่อย ๆ โดยไม่รู้สึกท้อถอยและเบื่อหน่าย

แมสโลว์กล่าวว่ามนุษย์ทุกคนต่างก็พยายามดิ้นรนเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตนตั้งไว้แต่เนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างกัน ฉะนั้นการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเองไปถึงขั้นใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละบุคคลที่จะพัฒนาไป (ภาคจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ 2520 : 148)

เมื่อครูทราบความต้องการตามลำดับขั้นดังกล่าวและความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ก็ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและปฏิบัติต่อนักเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการ เช่น ถ้านักเรียนกำลังหิวและครูพยายามสอน การสอนก็จะไม่ได้ผล มีเด็กหลายคนทีเดียวที่มาโรงเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้า ถ้านักเรียนได้รับประทานอาหารก่อนเรียนจะทำให้สนใจเรียนมากกว่า

เมื่อความต้องการอาหารได้รับการตอบสนองแล้ว นักเรียนจะต้องการความปลอดภัยมากกว่าสิ่งอื่น ครูจะต้องคำนึงว่านักเรียนโดยเฉพาะนักเรียนเล็ก ๆ จะตกลงใจกลัวสิ่งที่แปลกและไม่เป็นมิตรกับตน ถ้านักเรียนทำผิดแล้วถูกดุบ่อย ๆ และถ้าเขารู้สึกว่าการดุเป็นการคุกคามความรู้สึกปลอดภัย เด็กก็อาจหลบเลี่ยงหรือเกิดการต่อต้านเพื่อป้องกันตนเองถ้าครูยอมรับสิ่งที่นักเรียนทำนักเรียนจะรู้สึกปลอดภัย ทำให้เจริญเติบโตและพัฒนาทางจิตใจ

ลำดับความต้องการขั้นต่อไปคือ ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมครูควรมองว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้วิชาการและทักษะต่าง ๆ รวมทั้งได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างมาก และครูควรสนับสนุนให้นักเรียนทำงานและเล่นด้วยกัน วางแผนให้นักเรียนหลาย ๆ คนทำงานร่วมกันในเวลาหยุดพักก็ให้เล่นและทำอย่างอื่นด้วยกัน บทบาทที่สำคัญที่สุดของครูอีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนปฏิบัติกับนักเรียนแต่ละคนด้วยความจริงใจและนับถือ นักเรียนก็จะรับทัศนคตินี้มาปฏิบัติต่อกันในหมู่เพื่อน และถ้าครูแสดงให้เห็นว่าครูพอใจและเพลิดเพลินในการรู้จักนักเรียนแต่ละคน นักเรียนก็จะเริ่มมองเห็นว่าทุกคนมีบางสิ่งที่น่าสนใจน่ารู้จัก

ความต้องการขั้นต่อไปคือ ความต้องการการยกย่องนับถือ ครูต้องนับถือนักเรียนแต่ละคนโดยการยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน และให้โอกาสนักเรียนได้พัฒนาความรู้สึกนับถือตนเอง โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนทำงานประสบความสำเร็จ ครูควรพยายามสอดแทรกทัศนคติให้นักเรียนเกิดความคิดว่าความนับถือตนเองจะนำไปสู่ความสำเร็จทำให้คนเราไม่ท้อถอยและพินาศ

อุปสรรคได้จนสำเร็จ ครูไม่ควรชมเชยนักเรียนทั้ง ๆ ที่ทำผิดเพราะนักเรียนจะรู้สึกแปลกใจที่
ที่ทำผิดเพราะนักเรียนจะรู้สึกแปลกใจที่ครูไม่จริงใจและจะรู้สึกไม่พอใจอย่างมาก (Traver, 1976)
นักเรียนจะพอใจมากกว่าเมื่อครูประเมินผลอย่างตรงไปตรงมา แม้ว่าผลจะออกมาในทางลบก็
ตาม และถ้าครูสามารถแยกได้ว่าสิ่งใดนักเรียนทำด้วยความไม่เต็มใจหรือสิ่งใดทำอย่างสุดความ
สามารถ ก็จะช่วยให้นักเรียนพยายามทำงานให้ดีที่สุด

ความต้องการขั้นสูงสุดของแมสโลว์นั้น นักการศึกษาที่มีความคิดที่ควรจัดไว้เป็นจุด
มุ่งหมายการศึกษา เพื่อพัฒนาให้นักเรียนกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ต้องการให้เหมาะสมกับความ
สามารถมากที่สุด แมสโลว์ (1971) ได้แนะนำว่าเพื่อสนองความต้องการดังกล่าวครูควรทำสิ่ง
ต่อไปนี้

- จะต้องยอมรับนักเรียนและช่วยให้เขาเรียนในสิ่งที่เขาพร้อม
- จัดให้นักเรียนเรียนให้เหมาะสมกับความถนัดและความสามารถ ต้องรู้ว่าสิ่งใดดี
หรือไม่ดีสำหรับนักเรียนและจัดเนื้อหาวิชาให้เหมาะสม
- ครูจะต้องรู้ถึงศักยภาพ (Potential) หรือความสามารถที่แฝงอยู่ของนักเรียน
- ไม่ข่มขู่และคุกคาม จัดบรรยากาศให้มีการยอมรับธรรมชาติของเด็ก ซึ่งจะช่วยให้
ความกลัว ความกังวลและการต่อต้านจากนักเรียนมีน้อยลง
- จะต้องดูแลนักเรียน ทำให้เขารู้สึกพึงพอใจ เจริญเติบโตและได้พัฒนาความสามารถ
ที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (Gibson, 1976 : 204-205)

3. วิธีการกระตุ้นนักเรียนให้สนใจเรียนและประสบความสำเร็จในการเรียน

การจูงใจทำให้เกิดพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมาย พฤติกรรมดังกล่าวทำให้บุคคล
ประสบความสำเร็จได้มากกว่าพฤติกรรมที่ไร้จุดหมาย บุคคลที่มีจุดหมายในการดำเนินชีวิตจะ
มีความรู้สึกอยากประสบความสำเร็จมากกว่าบุคคลที่ไม่มีแนวทางการดำเนินชีวิต (Knapp และ
Gerbeti, 1958) และมีสุขภาพจิตดีกว่า (Brayley และ Freed, 1971) ดังนั้นนักเรียนที่ได้รับการจูง
ใจจึงก่อให้เกิดผลดีในระยะยาว

ถ้าจะพิจารณาการจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมโดยแบ่งถึงจุดหมายปลายทางหรือ
ความมุ่งหวังของการกระทำเป็นสิ่งสำคัญ ก็อาจแบ่งการจูงใจเป็น 2 ลักษณะคือ การจูงใจภาย
นอก (Extrinsic Motivation) และการจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) การจูงใจภายนอกเป็น

กระบวนการที่กระตุ้นให้บุคคลทำกิจกรรมอย่างมีจุดหมายปลายทาง กล่าวคือบุคคลใช้กิจกรรมนั้นเป็นเครื่องมือไปสู่ที่ต้องการ เช่นนักเรียนตั้งใจเรียนเพราะอยากสอบได้คะแนนดี เป็นต้น ส่วนการจูงใจภายในเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้บุคคลทำกิจกรรมที่มีจุดหมายปลายทางอยู่ที่ตัวกิจกรรมนั้น บุคคลจะทำกิจกรรมนั้นเพราะอยากทำ โดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนนอกจากความพอใจ ความรู้สึกว่าได้ทำสำเร็จ หรือความภูมิใจเช่น ทำงานตามโครงการที่วางไว้ได้สำเร็จก็เกิดความภูมิใจและอยากทำอีก (เอนกกุล กรีแสง, 2520 : 153)

เมื่อครูทราบว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมที่จะบรรลุเป้าหมาย ครูจึงควรสร้างสภาพการณ์ขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามที่ครูต้องการ ซึ่งจะทำให้โดยใช้สิ่งจูงใจต่อไปนี้

3.1 สิ่งจูงใจภายนอก เป็นสิ่งที่นักเรียนพึงพอใจและกระตุ้นให้นักเรียนทำพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างมีจุดหมาย เช่น ลูกกวาด ดาวทอง สิทธิพิเศษ คะแนนสอบ การสอบเลื่อนชั้น คำชมเชย การแข่งขันและความร่วมมือ การเห็นด้วยจากครู วิธีการสอนที่แปลก ๆ ใหม่ การทราบจุดมุ่งหมายและความสำคัญของสิ่งที่เรียน เป็นต้น

3.2 สิ่งจูงใจภายใน คือความรู้สึกความคิดซึ่งมีผลทำให้นักเรียนทำพฤติกรรมอย่างมีจุดมุ่งหมาย เช่นความรู้สึกภาคภูมิใจที่เกิดจากการทำงานสำเร็จทำให้อยากจะทำอีกในครั้งต่อไป ความพึงพอใจ ความรู้สึกยกย่องนับถือตนเอง ความรู้สึกอยากประสบความสำเร็จ ความคิดว่าตนมีความสามารถ ความรู้สึกอยากจะใช้ความสามารถของตนให้เต็มที่ เป็นต้น

สิ่งจูงใจทั้งภายนอกและภายในมีผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนแตกต่างกันจากการวิจัยพบว่าเมื่อใช้สิ่งจูงใจภายนอกนักเรียนทำงานหนักกว่าและทำกิจกรรมได้มากกว่า แต่กิจกรรมนั้นจะมีคุณภาพด้อยกว่า ผิดมากกว่า ทำตาม ๆ กันมากกว่า มีความคิดสร้างสรรค์น้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับงานของนักเรียนที่ไม่ได้รับสิ่งจูงใจภายนอก และพบอีกว่านักเรียนที่ได้รับรางวัลหลังจากการทำงานเสร็จแล้ว มีน้อยคนที่จะกลับไปทำงานที่ตนเคยสนใจ (Condry, 1977) เกี่ยวกับสิ่งจูงใจภายในมีผู้พบว่า ถ้าให้รู้ผลในทางที่ดีเพื่อต้องการให้เกิดความรู้สึกว่าตนมีความสามารถ จะช่วยให้เกิดการจูงใจภายในเพิ่มขึ้น ส่วนการให้รู้ผลในทางไม่ดีจะทำให้การจูงใจภายในลดลง (Deci, Cascio และ Krusell, 1973) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า เมื่อจ่ายเงินตามส่วนของงานที่ทำจะช่วยเพิ่มการจูงใจภายในของนักเรียนที่จะทำงาน (Kruglanski และผู้ร่วมงาน, 1975) แสดงว่าสิ่งจูงใจภายนอกทำให้เกิดการจูงใจภายในได้

จากการวิจัยดังกล่าวอาจทำให้คิดเกี่ยวกับสิ่งจูงใจภายนอกว่า ถ้านักเรียนไม่ได้รับสิ่งจูงใจภายนอกแล้วนักเรียนอาจไม่ทำพฤติกรรมก็ได้ เช่นนักเรียนที่อ่านหนังสือและได้ถูกกวาดเวลาอ่าน นักเรียนอาจจะอ่านแต่เฉพาะเวลาที่ได้ถูกกวาดก็ได้ และการจูงใจภายในมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจูงใจภายนอกด้วย ซึ่งอาจทำให้เกิดความขัดแย้งว่า สิ่งจูงใจภายในหรือภายนอกอะไรจะสำคัญกว่ากัน นักจิตวิทยาที่เน้นด้านความคิดความเข้าใจจะเน้นว่าการจูงใจภายในสำคัญ ส่วนนักพฤติกรรมนิยมเน้นว่าการจูงใจภายนอกสำคัญ ซึ่งข้อโต้แย้งนี้ยังหาข้อยุติไม่ได้ แต่ในการเรียนการสอนครูควรกระตุ้นนักเรียนที่มีแรงจูงใจอยู่บ้างโดยใช้การจูงใจภายใน และใช้การจูงใจภายนอกกับนักเรียนที่ไม่มีแรงจูงใจภายใน

3.1 สิ่งจูงใจภายนอก

สิ่งจูงใจต่อไปนี้จะช่วยให้นักเรียนสนใจเรียน ถ้าครูนำไปใช้แล้วสิ่งใดใช้ได้ผลก็ควรจะใช้อีก ถ้าใช้ไม่ได้ผลก็ควรจะเลิกใช้ ความพยายามที่จะนำวิธีต่าง ๆ ไปใช้และการบันทึกผลที่ได้ จะทำให้ครูสอนได้ผลตามต้องการมากที่สุด ฉะนั้นครูจึงต้องตื่นตัวและประเมินผลการสอนของตนตลอดเวลา

3.1.1 การควบคุมตัวครูเอง สิ่งแรกที่ครูจะต้องควบคุมให้ได้คือตัวเอง ควบคุมเนื้อหาที่พูดให้มีน้ำหนัก มีความหมายมีความแปลกใหม่และยากพอประมาณ วิธีที่ครูมองและสิ่งที่ครูทำขณะกำลังสอนมีผลต่อความสนใจของนักเรียน การเปลี่ยนเสียงเป็นดังค่อย สูง ต่ำ การเปลี่ยนท่าทาง ตำแหน่งที่ยืน การแสดงกริยาท่าทางประกอบคำพูด มีผลต่อความสนใจของนักเรียนทั้งสิ้น วิธีหนึ่งที่จะทำให้เสียงมีน้ำหนัก มีความดังค่อยและมีเสียงสูงต่ำก็คือครูต้องมีความกระตือรือร้นและเอาใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่กำลังสอน จากการวิจัยพบว่าความกระตือรือร้นของครูมีความสัมพันธ์กับความสัมฤทธิ์ผลของนักเรียน (Rosenshine, 1971) และจากการทดลองพบว่าผู้บรรยายที่บรรยายในลักษณะที่มีการเคลื่อนไหวอย่างกระตือรือร้นจะทำให้นักเรียนรู้ได้มากกว่า (Ware, 1974) ถ้าครูได้บันทึกเทปการสอนของตนเองจะทำให้ทราบว่าเสียงเปลี่ยนแปลงไปมากอย่างไร เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขได้

3.1.2 การใช้อุปกรณ์การสอน ใช้รูปภาพ สไลด์ กราฟ รูปภาพ กระดาน ภาพยนตร์ และสื่อทางการเห็นอื่นมาประกอบการอธิบายจะช่วยให้สื่อสารข้อมูลได้รวดเร็ว เข้าใจง่ายและเร้าความสนใจได้ดีในการเขียนกระดานหรือแผนภูมิและวัสดุการสอนอื่นต้องให้แปลกใหม่และต่างกันไปหรือเปลี่ยนสีชอล์ค หรือเปลี่ยนขนาดและรูปร่างของตัวอักษร (Johnson, 1979 : 289-290)

ในการสอนนักเรียนอนุบาลพบว่าหนังสือภาพที่นักเรียนสนใจและเหมาะสมกับวัยนี้จะเป็นภาพง่าย ๆ ไม่มีรายละเอียดซับซ้อน มี 2 มิติ สีสดใสและเป็นพวกสีอ่อน ภาพเหมาะสมกับเรื่องและเป็นภาพที่มีชีวิตชีวา นักเรียนจะสนใจภาพการ์ตูน และภาพขนาดใหญ่และสีสดใสมากที่สุด (สุปรียา โคจรสวัสดิ์, 2522) ฉะนั้นถ้าจะใช้ภาพประกอบการสอนนักเรียนอนุบาลก็ควรจะคำนึงถึงภาพที่มีลักษณะดังกล่าวมาแล้วด้วย

3.1.3 การชมเชยและการตำหนิ คำชมเชยจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจเรียน มีเด็กหลายคนที่เห็นคุณค่าของคำชมเชยมากกว่าการได้รับรางวัล คำชมเชยที่ครูใช้ได้เช่น “ดี” “น่าสนใจ” “งานดี” เป็นต้นการได้รับการยอมรับจากสังคมทำให้นักเรียนทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จ (Reimanis, 1968 : Stein, 1969) และทำให้เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) คือความอยากทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีและประสบความสำเร็จ (Crandall, 1963) และจากการวิจัยพบว่าเมื่อเด็กทำสิ่งใดแล้วรู้ว่าจะได้รับการยอมรับจากสังคม เด็กจะเริ่มทำสิ่งนั้น ถ้าผู้ใหญ่ปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างสม่ำเสมอทำให้เด็กคาดคะเนได้ว่าพฤติกรรมที่ทำสำเร็จอันใดบ้างที่จะได้รับการยอมรับและอันใดบ้างที่ไม่ได้รับการยอมรับ และเกิดความอยากจะทำให้

ถ้าจะให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จควรให้รางวัลทุกครั้งที่ทำสำเร็จ ต่อไปเด็กก็จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จโดยไม่ต้องรอการได้รับรางวัลหรือคำชมเชยจากคนอื่น เพราะการประสบความสำเร็จก็จะเป็นรางวัลให้เด็กอยู่แล้ว เมื่อสามารถควบคุมตัวเองให้ทำสิ่งต่าง ๆ สำเร็จได้แล้วบุคคลก็จะมีความพยายามอย่างมากที่จะทำให้สำเร็จโดยไม่ต้องให้สังคมยอมรับ

การชมเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายที่สุดและเป็นธรรมชาติที่สุด สิ่งสำคัญคือต้องชมเด็กเมื่อสำเร็จ แต่ถ้าเด็กคาดคะเนไม่ได้ว่าทำสิ่งใดสำเร็จจึงจะได้รับการยอมรับ เด็กจะไม่อยากทำให้สำเร็จ เพราะเชื่อว่าผู้ใหญ่อาจยอมรับตามใจชอบโดยไม่ได้คำนึงถึงความพยายามของตนเด็กทำพฤติกรรมที่แน่นอน จะช่วยให้ทำพฤติกรรมนั้นบ่อยขึ้น นักเรียนแต่ละคนมีปฏิกิริยาต่อคำชมของครูต่างกัน เช่นเด็กที่ชอบแสดงตัวคือสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวและสนใจสังคม การตำหนิจะช่วยกระตุ้นเด็กได้มากกว่าการชม ส่วนเด็กที่เก็บตัวคือสนใจความคิดและความรู้สึกของตนเอง จะใช้การชมได้ผลมากกว่าการตำหนิ (Kennedy และ Willcut, 1964) และพบว่านักเรียนจะมีแรงกระตุ้นจากการได้รับคำชมของแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน (Lipe และ Jung, 1971)

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยว่าการวิจารณ์ของครูที่ให้ความรู้กับเกรดในการทดสอบครั้งแรกจะมีผลต่อคะแนนการทดสอบครั้งที่สองหรือไม่ ทดลองกับเด็กนักเรียนมัธยมปลาย 2,139 คน

โดยครูทดสอบและคืนสมุดคำตอบให้ ครูมีทั้งหมด 74 คน สอนวิชาต่าง ๆ ในสมุดคำตอบข้อสอบจะให้เกรด A, B, C, D หรือ F ตามคะแนนที่นักเรียนทำได้ กระจายคำตอบทั้งหมดแบ่งเป็น 3 ปีก แต่ละปีกก็มีสมุดของนักเรียนที่ได้คะแนนเรียงจากสูงที่สุดไปหาต่ำสุด โดยปีกแรกในแต่ละเล่มครูจะเขียนข้อความสั้น ๆ ตามผลการสอบของนักเรียน ครูจะเขียนอะไรลงไปก็ได้ตามความเหมาะสม ปีกที่สองในแต่ละเล่มครูจะเขียนวิจารณ์สั้น ๆ ตามเกรดที่นักเรียนได้ เช่น A : ดีเยี่ยม, ทำได้ดีต่อไปเรื่อย ๆ B : งานดี, C : ควรพยายามทำให้ดีขึ้น, D : ต้องทำให้ดีกว่านี้, F : ต้องทำให้ได้เกรดมากขึ้น ส่วนปีกที่สามในแต่ละเล่มจะไม่มีคำวิจารณ์นอกจากได้เกรดอย่างเดียว นักเรียนทั้งหมดไม่ทราบตัวตนถูกทดลอง ผลปรากฏว่ากลุ่มแรกที่ได้รับการวิจารณ์จากครูอย่างอิสระจะได้คะแนนเพิ่มมากกว่ากลุ่มสองที่ได้รับการวิจารณ์เฉพาะและกลุ่มที่สามที่ไม่ได้รับคำวิจารณ์แต่ได้เกรด (การเปรียบเทียบจะเปรียบจากคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่ม) (Page, 1958)

3.1.4 การทดสอบและการให้คะแนน วิธีนี้ใช้ได้ตั้งแต่ชั้นประถมต้นจนถึงระดับปริญญาโท และมีผลต่อการจูงใจนักเรียน การทดสอบและคะแนนใช้เป็นบันไดก้าวไปสู่การได้รับการยอมรับการเลื่อนชั้น การสำเร็จการศึกษา ได้รับประกาศนียบัตร ได้เข้าศึกษาต่อ ได้งานที่ดีขึ้น ได้รับเกียรติยศสูงขึ้น ได้เงินมากขึ้น ได้งานที่น่าสนใจมากขึ้น การใช้การทดสอบและการให้คะแนนจึงทำให้เกิดแรงจูงใจ เพราะนักเรียนรู้ว่าตนจะได้รับประโยชน์อะไรบ้างจากการได้คะแนนสูง ฉะนั้นคะแนนจึงเป็นตัวเสริมแรงและสิ่งล่อใจ การทดสอบบ่อยครั้งจะช่วยให้ผลการเรียนของนักเรียนดีขึ้น นักเรียนสนใจและเอาใจใส่มากขึ้น

เกี่ยวกับเรื่องนี้ก็มีผู้โต้แย้งว่าการทดสอบทำให้นักเรียนวิตกกังวล ทำให้ค่านิยมของนักเรียนเปลี่ยนไป (Holt, 1969) การให้เกรดทำให้นักเรียนมีความคิดเกี่ยวกับตัวเองในทางที่ไม่ดี และทำให้เกิดความเจ็บป่วยทางกาย (Torshen, 1969 และ Purkey, 1970) นอกจากนี้ยังมีผลในทางไม่ดีต่อครูเพราะจะต้องใช้การตัดสินทำให้ครูขาดลักษณะที่อบอุ่นและความสัมพันธ์ เป็นการแข่งขัน บางทีการให้เกรดก็ไม่น่าเชื่อถือ ไม่ยุติธรรมขึ้นอยู่กับครู ยิ่งกว่านั้นยังเป็นการทำโทษทำให้นักเรียนสนใจวิชาน้อยลง เป็นการลงโทษนักเรียนที่มีจินตนาการจึงแนะทางเลือกอื่นเช่นให้ทำรายงานหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ พวกที่เห็นชอบด้วยกับการให้คะแนนแย้งว่าการเลือกทางอื่นอย่างน้อยก็ต้องให้คะแนนโดยเฉพาะรายงาน และในโลกปัจจุบันไม่ว่าจะทำงานใด ๆ ก็ต้องมี การสอบ ถ้าเด็กไม่เคยผ่านระบบนี้อาจตกใจ ฉะนั้นจึงเห็นว่าระบบที่ไม่ตัดสินผ่านหรือตกเป็น เรื่องหลอกลวง มีผู้พูดว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่ระบบแต่อยู่ที่การใช้ให้ถูกต้อง ความผิดอยู่ที่ครู (Moulds, 1974 : 503)

อย่างไรก็ตามการให้คะแนนยังมีผลให้เกิดแรงจูงใจ แต่ครูจะต้องใช้ด้วยความระมัดระวังและให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด

การให้เกรดต่างแบบกันก็มีผลต่อการจูงใจต่างกันด้วย จากการวิจัยพบว่า การให้เกรดแบบผ่านและไม่ผ่านจะทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจในการทำสิ่งต่าง ๆ น้อยกว่าการให้เกรดแบบ A, B, C, D และ F (Hales, Bain และ Rand, 1971) และจากการได้เกรดแบบผ่านและไม่ผ่านทำให้นักเรียนทำงานน้อยลง มีความพยายามน้อยลง แต่ก็มีผลดีคือ ทำให้ความตึงเครียดของนักเรียนมีน้อยลงและมีทัศนคติดีขึ้นต่อวิชาที่เรียน

3.1.5 ใช้เนื้อหาและวิธีการที่แปลกใหม่เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยอยากรู้อยากเห็น **อยากค้นคว้าด้วยตนเอง** การสอนเนื้อหาใหม่ที่ไม่ตรงกับที่นักเรียนคิดไว้หรือเข้าใจหรือนักเรียนหาไม่ถูกว่าครูสอนแล้วจะเกิดอะไรขึ้น ทำให้นักเรียนสนใจ นักจิตวิทยาพบว่าความสนใจจะเกิดขึ้นเมื่อความรู้หรือประสบการณ์ไม่ตรงกับประสบการณ์ใหม่ (Ranlerson 1971, Hunt, 1964) ที่เป็นเช่นนี้นักจิตวิทยาบางคนคาดว่า เมื่อได้รับข้อมูลมาใหม่ นักเรียนจะพยายามรวบรวมไว้ (Beswick, 1971) นักเรียนจะต้องใช้ความสังเกตและนำข้อมูลที่ได้รับใหม่มาเปรียบเทียบกับข้อมูลเก่า มีผลให้เกิดความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากรู้อยากเห็น อยากรู้อันข้อมูลใดถูกต้อง จึงค้นหาข้อมูลต่อไปเพื่อให้ข้อขัดแย้งยุติลง

ถ้าสิ่งใดที่นักเรียนเห็นและได้ยินบ่อย ๆ นักเรียนจะสนใจน้อยลง ครูจึงควรใช้ตัวอย่างที่ซ้ำกันเช่นแก๊งพูดผิด ๆ อย่างตั้งใจและแก๊งทำเป็นกระอักกระอ่วนเมื่อถูกจับได้ หรือทำสิ่งที่นักเรียนคาดไม่ถึง อาจใช้เสียงดังหรือ ใช้จังหวะหรือสร้างเรื่องที่มีตัวละคร ตัวอย่างการทำสิ่งที่นักเรียนแปลกใจ เช่นการทดลองเรื่องแบ่งเมื่อหยดไอโอดีนลงไปในแบ่งทำอาหารธรรมดา ไอโอดีนยังคงมีสีเหลือง แต่เมื่อหยดลงไปใ้แบ่งข้าวโพดจะกลายเป็นสีแดงเข้มสำหรับนักเรียนที่ยังไม่เคยเห็นปฏิกิริยานี้มาก่อน (และบางทีสำหรับผู้ที่เคยเห็น) จะสนใจการทดลองนี้ และครูจะทำให้ให้นักเรียนสนใจมากขึ้นโดยการให้ทายสิ่งที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีวิธีการที่ทำให้นักเรียนแปลกใจ (Berlyne, 1966) คือ

- ในวิชาวิทยาศาสตร์ให้ใช้การทดลอง
- กำหนดปัญหาที่จะต้องพิสูจน์ให้นักเรียน อาจเป็นปัญหาที่เป็นความจริงหรือไม่ก็ได้ นักเรียนก็อาจพยายามแก้ปัญหาโดยการพิสูจน์ได้แย้ง

- กำหนดปัญหาที่มีทางแก้ได้หลายทาง แต่ยังไม่เห็นว่าทางใดถูกแน่นอน ทำให้นักเรียนต้องพิสูจน์และกำจัดทางเลือกออกไปจนกว่าจะได้คำตอบที่ถูกต้อง แต่ถ้านักเรียนแก้ไม่ได้ก็อาจเบื่อหรือคับข้องใจ วิธีนี้อาจจะใช้ไม่ได้ผลกับนักเรียนบางคน ครูต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนด้วย

- กำหนดสภาพการณ์ให้นักเรียนอยู่ในสภาพการณ์นั้นและให้แก้ปัญหาที่ครูกำหนดเช่น บทเรียนเรื่องการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมให้นักเรียนนึกภาพตัวเองอยู่กลางป่าที่มีน้ำพอใช้ใน 1 วันสุดท้ายเท่านั้น ให้นักเรียนคิดช่วยตัวเองให้รอดชีวิต วิธีการนี้จะช่วยดึงความสนใจได้ (Johnson, 1979 : 290-292)

3.1.6 ให้นักเรียนทำสิ่งที่ไม่คาดคิดมาก่อน วิธีนี้จะทำให้นักเรียนสนใจ เช่น ถ้ากำลังพูดกันถึงเรื่องการนำวิทยาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ ครูก็ให้นักเรียนกลับไปดูทฤษฎี หรือให้นักเรียนเตรียมคำถามที่จะถาม แทนที่จะให้ครูเป็นผู้เตรียม หรือให้นักเรียนช่วยกันออกข้อสอบและครูเป็นผู้ทำแบบทดสอบ เป็นต้น

3.1.7 ใช้รางวัลมาล่อเพื่อให้นักเรียนพยายาม ครูให้นักเรียนดูตัวอย่างรางวัล หรือให้นักเรียนรู้ว่าตนจะได้รางวัลอะไรบ้างถ้าพยายามเรียน เช่น การชมเชยหรืออ่านเรื่องสนุก ๆ ให้นักเรียนฟังเป็นตัวอย่าง เพื่อนนักเรียนจะได้รู้ว่าตนก็จะได้อ่านเรื่องสนุก ๆ ถ้าอ่านเอง วิธีนี้จะให้ตัวเสริมแรงก่อนทำพฤติกรรมและจะได้รับอีกเมื่อทำพฤติกรรมแล้ว การใช้วิธีนี้ควรแบ่งงานชิ้นแรก ๆ ให้ง่าย ๆ เพื่อให้นักเรียนทำได้สำเร็จ ซึ่งจะช่วยให้เกิดแรงจูงใจ ต่อไปจึงค่อย ๆ ให้ทำงานที่ยากและซับซ้อนขึ้นทีละน้อย จุดมุ่งหมายก็คือ ต้องการให้นักเรียนมีความรู้หรือทักษะ ครูควรพยายามให้นักเรียนทุกคนในห้องมีโอกาสได้รับรางวัล ดีกว่าจะให้รางวัลเฉพาะคนที่ชนะหรือเฉพาะเวลาที่มีการแข่งขัน ครูควรหาเกมส์ที่จะทำให้เด็กสลับกันแพ้และชนะ

3.1.8 ยกตัวอย่างที่นักเรียนคุ้นเคย ในระยะที่เริ่มสร้างความสนใจควรใช้สิ่งที่คุ้นเคยเป็นตัวอย่างเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ตัวอย่างที่ให้ไม่ว่าจะเป็นความคิด ข้อความหรือสิ่งของ ควรเป็นสิ่งที่นักเรียนคุ้นเคยจะดีกว่าสิ่งที่นักเรียนไม่ค่อยคุ้นเคย เช่น ผลไม้ประเภทเงาะ ส้มฝรั่ง ไม่ควรยกตัวอย่างผลไม้ประเภทลูกพีช ลูกแพร์ มะเดื่อ เป็นต้น

3.1.9 ใช้การสร้างสถานการณ์และเล่นเกมส์ การสร้างสถานการณ์และเล่นเกมส์ช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนมีสัมพันธภาพต่อกัน ทำให้นักเรียนสนุกสนานเพลิดเพลิน และมองเห็นสภาพการณ์ในชีวิตจริงเด่นชัดขึ้น ให้ประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้แก่เด็ก (Charles และ Stadsklere, 1973) ตัวอย่างเช่น “เกมวิทยาลัย” สำหรับนักเรียนมัธยมปลาย

เกมส์นี้ช่วยให้นักเรียนรู้เกี่ยวกับการลงทะเบียนเรียน ระดับความยากของวิชาต่าง ๆ ระยะเวลาที่ศึกษา ความไม่สบายใจที่อาจเกิดขึ้นระหว่างที่อยู่ปี 1 และ อื่น ๆ ใช้เวลาเล่นประมาณ $1\frac{1}{2}$ - 3 ชั่วโมงนักเรียนจะได้รู้ถึงชีวิตที่สลับซับซ้อนในวิทยาลัย ทำให้นักเรียนสนใจฟังมากกว่านั่งฟังครูพูดเรื่อง “การเตรียมตัวเข้าวิทยาลัย” ถึง 3 ชั่วโมง (Gage And Berliner, 1975 : 335-348)

ในการสร้างสถานการณ์ครูอาจให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติหรือแสดงละคร การใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอนนั้นครูอาจเตรียมบทบาทล่องหน้าหวังจะให้นักเรียนได้เรียนไปตามแบบแผนและขั้นตอนที่เตรียมไว้ หรือครูไม่ได้เตรียมบทบาทให้ผู้เรียนล่องหน้าวิธีนี้จะใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการสอนตามวาระและโอกาสที่อำนวย การแสดงบทบาทสมมุตินับว่าเป็นวิธีการฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจวิธีหนึ่ง เพราะในสถานการณ์และบทบาทที่สมมุติขึ้นมาให้คล้ายคลึงกับสิ่งที่ป็นจริงนั้นมักมีปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง ๆ แฝงมาด้วย การให้นักเรียนเลือกแสดงบทบาทต่าง ๆ โดยไม่ต้องฝึกหรือเตรียมตัวมาก่อนนั้น นับเป็นการช่วยฝึกให้ผู้แสดงให้เรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมและหาทางแก้ปัญหาตัดสินใจอย่างธรรมชาติ นอกจากนี้ยังทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นจากการได้สวมบทบาทของผู้อื่น ทำให้เข้าใจว่าพฤติกรรมทุกพฤติกรรมมีสาเหตุ ไม่ด่วนตัดสินใจอะไรง่าย ๆ ก่อนที่จะพิจารณาถึงสาเหตุ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเองมากขึ้นและพัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง สิ่งนี้นับว่าเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามทางจิตใจอันจะช่วยให้บุคคลนั้นดำรงชีวิตอย่างปกติสุขและสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนได้สำรวจค่านิยมของตน ได้พัฒนาความสามัคคีในกลุ่มให้ดีขึ้น ทำให้ครูได้เรียนรู้ถึงความต้องการของนักเรียน ซึ่งนักเรียนอาจแสดงออกมาโดยไม่รู้ตัวในขณะที่เล่นตามบทบาท (ทิสนา เขมมณี 2519 : 41-44)

นอกจากนี้ครูอาจใช้การเล่นละครมาประกอบการสอนจะทำให้ผู้เรียนสนใจเรียนมากขึ้น จากการศึกษาการใช้สื่อการสอนแบบละครจากครูระดับมัธยมศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 144 คน พบว่าสื่อการสอนแบบละครมีคุณค่าในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตรงและใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ทั้งยังเปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นทั้งผู้มีส่วนลงมือปฏิบัติ (ผู้แสดง) และสังเกตการณ์ (ผู้ชม) ครูร้อยละ 59 มีความเห็นว่าสื่อการสอนแบบละครมีประโยชน์ค่อนข้างมาก เกี่ยวกับผลการใช้สื่อการสอนประเภทนี้ครูระบุว่าทำให้นักเรียนกล้าแสดงออกและมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น แล้วจึงทำให้ประสิทธิภาพการเรียนการสอนดีขึ้นด้วย แต่ในส่วนเสียของสื่อประเภทนี้ส่วนใหญ่ระบุว่าสิ้นเปลืองเวลาทั้งในการเตรียมการและการจัดแสดง ทำให้สอนไม่ทันหลักสูตร นอกจากนั้นยังขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนประเภทนี้ จึงไม่นิยมใช้กัน

มาก (อมรา ปฐมัญญบุรณ, 2521) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาแล้วข้อเสียไม่ได้อยู่ที่การแสดงละคร แต่อยู่ที่เนื้อหาในหลักสูตรที่ควรจะยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม จึงควรจัดการใช้สื่อการสอนแบบละครเป็นครั้งคราวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศของการเรียนการสอน และทำให้ผู้เรียนมีความสามัคคีกล้าคิดกล้าแสดงออกซึ่งสนองตามจุดมุ่งหมายการศึกษามากกว่าการนั่งฟังคำบรรยายตลอดทั้งชั่วโมง ในการใช้สื่อแบบนี้ให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการครูควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาของหลักสูตร วัตถุประสงค์ ตลอดจนความพร้อมครูและนักเรียน

3.1.10 ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน จากการวิจัยพบว่าการส่งเสริมบรรยากาศในห้องเรียน ครูต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมเข้าไปควบคุมการวางโครงการและร่วมทำกิจกรรมในห้องคือประการแรกครูจะต้องบอกวิธีการต่าง ๆ ให้นักเรียนลองทำเพื่อให้เกิดความสนใจและตื่นเต้น ประการที่สองครูก็ให้นักเรียนเข้าร่วมและรับผิดชอบกิจกรรม ประการที่สามครูต้องแสดงให้เห็นที่รู้ดีกว่าครูมีส่วนร่วมรับรู้สิ่งที่นักเรียนทำสำเร็จโดยสนใจการทำงาน ofนักเรียน และรู้ว่าในห้องกำลังทำอะไรกันบ้าง (Kounin, 1970 อ้างจาก Gibson 1976 : 207)

3.1.11 การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน การจัดศูนย์การเรียนในห้องเรียนช่วยทำให้ห้องเรียนมีชีวิตชีวา ศูนย์การเรียนนี้เป็นการจัดศูนย์วิชาต่าง ๆ ไว้ภายในบริเวณห้อง เช่นศูนย์หนังสือ ศูนย์การเขียน ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์สังคมศึกษา ศูนย์ศิลปะและศูนย์อุปกรณ์ช่วยฝึกทักษะ จะมีอุปกรณ์สร้างเสริมทักษะและอุปกรณ์สำหรับเกมต่าง ๆ ซึ่งแต่ละศูนย์ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาที่จะใช้ศึกษาในแต่ละศูนย์ และยังประกอบด้วยอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่นโต๊ะเก้าอี้ หิ้ง ชั้นและที่สำหรับเด็กวัสดุอุปกรณ์การเรียนประจำศูนย์ ในการจัดควรคำนึงถึงความสะดวกในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางการเรียน การเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนต้องใช้กระบวนการกลุ่มมาจัดผู้เรียน กระบวนการกลุ่มหมายถึง กระบวนการที่มีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยผู้เรียนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และใช้วิธีการวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เรียนซึ่งเกิดขึ้นในขณะนั้นเป็นกระบวนการสำคัญในการเรียน

การจัดศูนย์การเรียนนี้ทำให้การเรียนสนุกสนานไม่น่าเบื่อหน่าย เป็นการจัดบริเวณให้นักเรียนได้ฝึกทักษะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามความสามารถของแต่ละบุคคลให้รู้จักแก้ปัญหาและทำงานโดยลำพังหรือร่วมกับผู้อื่น จากการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนกับห้องเรียนที่มีครูเป็นศูนย์กลางของโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย ใช้นักเรียน 60 คน จัดแบ่งออกเป็น 2

กลุ่ม ๆ ละ 30 คน ซึ่งเลือกโดยใช้คะแนนเฉลี่ยของผลการสอบวิชาภูมิศาสตร์ประจำภาคต้นปี การศึกษา 2521 กลุ่มที่หนึ่งจัดเป็นกลุ่มควบคุมให้เรียนในห้องเรียนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง ใช้วิธีสอนแบบบรรยายมีอุปกรณ์การสอนประกอบบ้าง กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มทดลองให้เรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน ใช้ชุดการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยสรุปได้ว่าสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนจากห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนสูงกว่าการเรียนของนักเรียนจากห้องเรียนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง (ศิริอร สุขตระกูลเวช 2521)

3.1.12 ใช้การบรรยายสลับการอภิปราย ครูอาจใช้วิธีบรรยายและอภิปรายสลับกันไปมา อาจบรรยายแล้วอภิปรายตามด้วยบรรยายแล้วกลับไปอภิปรายอีก คือเมื่อบรรยายไป 15 นาทีแล้วสลับด้วยการอภิปราย 5 นาที หรืออภิปรายก่อนแล้วบรรยายก็ได้ เพื่อให้มีช่วงระหว่างการฟังและการอภิปราย การทำเช่นนี้ในการสอนจะทำให้นักเรียนสนใจ เพราะนักเรียนจะต้องอภิปรายในการอภิปรายครูสามารถใช้ชวชนการกลุ่มสัมพันธ์เข้ามาร่วมด้วย เช่น แบ่งกลุ่มให้ทำงานร่วมกัน (Johnson, 1979 : 293) การสอนโดยใช้อภิปรายเข้ามาแทรกนี้ครูจะต้องมีทักษะในการนำอภิปรายคือจะต้องสามารถกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น มีทักษะในการที่จะรู้จักนำความคิดของนักเรียนมาเชื่อมโยงให้เหมาะสมกับเรื่องและนำความคิดของนักเรียนมาถ้อยแถลงอย่างบ้างประเด็น ครูควรมีความสามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนเมื่อนักเรียนต้องการ และข้อสำคัญคือต้องสามารถสรุปอภิปรายของนักเรียนให้กระชับและตรงประเด็นที่ครูต้องการ (ทศนา เขมมณี, 2523 : 36-38)

3.1.13 การใช้คำถาม การใช้คำถามขณะกำลังบรรยายหรืออธิบาย อาจมีผลให้นักเรียนกระตือรือร้นสนใจเรียน (Berliner, 1968) การใช้คำถามทำให้เกิดประโยชน์ต่อไปนี้

- เน้นจุดที่ให้นักเรียนสนใจ
- การตอบคำถามทำให้นักเรียนได้ฝึกหาความรู้ใหม่
- การตอบคำถามทำให้นักเรียนรู้ว่าตนเข้าใจเนื้อหาที่ครูอธิบายเพียงใด การรู้จักตนเองทำให้มีแรงจูงใจเพิ่มขึ้นในการเรียนครั้งต่อไป
- คำถามทำให้นักเรียนสนใจเรียนมากขึ้น
- คำถามทำให้นักเรียนทบทวนข้อมูลที่ได้ยินมา
- คำถามทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกในการหาคำตอบ (Johnson 1979 : 293)

การใช้คำถามควรให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา และเพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น คำถามควรเน้นด้านความเข้าใจการนำไปใช้ซึ่งต้องอาศัยการสังเกตและปฏิภาณ

ไหวพริบประกอบในการตอบ มีการวิจัยเพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการใช้คำถามของครูวิทยาศาสตร์ ที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเทปเพื่อจัดประเภทคำถามตามแบบสังเกตพฤติกรรมการใช้คำถามของครู พบว่าครูถามคำถามทางด้านความรู้ขึ้นความจำร้อยละ 53.78 และคำถามทางด้านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่นำไปสู่กระบวนการสังเกตร้อยละ 37.61 และครูทั้งสามชั้นมีพฤติกรรมการใช้คำถามทางด้านความรู้และทางด้านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไม่แตกต่างกัน (พรทิพย์ไชยโส, 2521) ฉะนั้นถ้าต้องการให้การสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายการศึกษาที่ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาได้ ครูควรใช้คำถามที่นำไปสู่กระบวนการสังเกตมากกว่าถามเพื่อวัดความจำ

3.1.14 ทำให้นักเรียนมีความคิดขัดแย้งกับเพื่อน ๆ วิธีนี้ครูจะจัดให้นักเรียนทั้งสองฝ่ายโต้เถียงในเรื่องเดียวกันหน้าห้องเรียนความขัดแย้งกันจะทำให้ต่างฝ่ายต่างก็สนใจสิ่งที่เพื่อนพูดทำให้ครูและนักเรียนที่ฟังอยู่สนใจด้วย (Johnson, 1979 : 293)

3.1.15 ใช้การแข่งขัน ครูควรใช้การแข่งขันเพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน การแข่งขันจะทำให้เกิดแรงจูงใจได้มากขึ้นเมื่อผู้แข่งขันมีโอกาสทำได้สำเร็จ และได้แข่งขันกับผู้ที่มีความสามารถระดับเดียวกัน (Strong, 1963; Vaughn, 1963) และจากการนำผลงานวิจัยไปใช้สอนก็พบว่าการแข่งขันจะให้ประโยชน์มากที่สุดกับนักเรียนที่มีแนวโน้มจะชนะ (Gibson, 1976 : 212)

3.1.16 ลดสถานการณ์ที่ทำให้นักเรียนไม่พอใจ สิ่งที่ทำให้นักเรียนไม่ชอบและเกิดความเบื่อหน่าย ครูควรพยายามให้มีน้อยที่สุด มีดังนี้

- ไม่เข้าใจบทเรียน ตอบคำถามไม่ได้ ทำให้รู้สึกว่าคุณไม่มีความสามารถ
- ไม่สะดวกสบายทางร่างกาย เช่นนั่งนานเกินไปเมื่อยหลัง มองกระดานไม่เห็นเพราะเล็กและอยู่ไกลเกินไป รอบ ๆ ห้องเสียงดังฟังครูไม่ได้ยิน ครูเสียงค่อยฟังไม่ได้ยิน แสงสว่างไม่พอ อากาศร้อน เป็นต้น
- ไม่เคยได้รับรางวัลหรือคำชมเชยทำให้รู้สึกไม่สบายใจ
- ถูกทดสอบในสิ่งที่ครูไม่เคยสอนหรือไม่เคยกล่าวถึงมาก่อน
- กำลังทำกิจกรรมที่น่าสนใจแล้วต้องหยุดกลางคัน
- บทเรียนยากเกินความสามารถหรือความเข้าใจ
- ครูไม่ช่วยเหลือเมื่อนักเรียนขอร้อง

- ต้องทำแบบทดสอบที่ไม่เข้าใจคำถาม
- ครูไม่ประเมินผลการเรียนของนักเรียน จะบอกก็ต่อเมื่อเรียนจบ ซึ่งจะแก้ตัวก็ไม่ทันแล้ว

- อยู่ในกลุ่มนักเรียนที่เรียนไม่ดี
- ครูสอนซ้ำซาก นำเบื้อหน้าย เนื้อหาเยินไปไม่เร้าความสนใจหรือครูอ่านจากหนังสือหรือโน้ตที่เตรียมมา ทำให้นักเรียนไม่พอใจ (Gage และ Berliner, 1975 : 349-353)

3.1.17 ให้นักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายในการเรียน ก่อนสอนวิชาใดก็ตามครูควรให้นักเรียนมีจุดมุ่งหมายในการเรียน และให้นักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายนั้นพร้อมทั้งตกลงกันว่าจะทำได้สำเร็จหรือไม่ จากการศึกษาของนักวิจัยวิทยาลัย (Bryan และ Locke, 1967) จนถึงนักเรียนชั้นประถม (Kennedy, 1968) พบว่าถ้าครูตั้งจุดมุ่งหมายการเรียนให้เฉพาะเจาะจงลงไป นักเรียนจะเรียนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายมากกว่า ฉะนั้นการอธิบายจุดมุ่งหมายการสอนการเรียนให้ชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญและอธิบายให้นักเรียนทราบว่าจะทำไมจุดมุ่งหมายจึงมีความสำคัญ เมื่อนักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายอย่างแจ่มแจ้งก็สามารถคาดคะเนว่าทำสิ่งใดจึงจะได้ผลมากกว่า และจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนที่สุดก็คือการบอกให้นักเรียนทราบว่าเขาจะทำอะไรบ้าง เช่นจะสามารถอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษได้ เมื่อเข้าใจแล้วก็อยากทำให้สำเร็จ (Pophen, 1968 อ้างจาก Johnson, 1979 : 295)

3.2 สิ่งจูงใจภายใน

3.2.1 การจูงใจที่เกิดจากความคิดว่าตนมีความสามารถ (Competence Motivation)
ความคิดว่าตนมีความสามารถจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดพลังในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้มากที่สุด ทำให้บุคคลมีความสามารถติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสังคมได้มากขึ้น ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า (White, 1965) การจูงใจนี้ทำให้เกิดความริเริ่มที่จะทำสิ่งต่าง ๆ และพยายามจะทำให้สำเร็จตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ เมื่อทำสำเร็จก็เกิดความพึงพอใจและมีความคิดที่ดีต่อความสามารถของตน ทำให้เกิดความมั่นใจ ซึ่งจะนำไปสู่การสำรวจค้นคว้าและกระทำสิ่งต่าง ๆ ต่อไป ดังนั้น การเรียนรู้และการประสบความสำเร็จจึงเป็นสิ่งที่พึงพอใจและเป็นรางวัลในตัวของมันเอง (White, 1985) บุคคลที่มีความสามารถทำสิ่งต่าง ๆ จะมีความมั่นใจที่จะเริ่มงานใหม่ที่เป็นความเสี่ยง เขาจะใช้กิจกรรมในอดีตทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่สำเร็จและเป็นบทเรียนในการทำงานครั้งต่อไป (White, 1965)

มีนักจิตวิทยาคนหนึ่ง (DeCharms, 1976) เชื่อว่ามนุษย์พยายามเป็นผู้กระทำที่มีเหตุมีผล พยายามจะคิดและทำพฤติกรรมด้วยตนเองไม่ต้องมีผู้ใดมากำหนด เขาเชื่อว่าเมื่อคนเราได้รับการตอบสนองความต้องการทางกายแล้ว สิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจมากกว่าสิ่งอื่น คือ การทำได้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย และความล้มเหลวก็ทำให้เกิดความไม่สบายใจได้มากกว่าสิ่งใด ฉะนั้นเขาจึงคาดคะเนว่านักเรียนที่เชื่อว่าตนเองจะเรียนเองจะรู้สึกพอใจและทำงานได้ผลดีกว่านักเรียนที่มาเรียนเพราะได้รับสิ่งจูงใจภายนอก ครูจึงควรพยายามกระตุ้นให้นักเรียนเริ่มทำพฤติกรรมด้วยตนเอง เลือกจุดมุ่งหมายเอง เชื่อว่าสิ่งที่ตนทำจะเกิดประโยชน์ และสามารถควบคุมตนเองให้ทำได้สำเร็จโดยไม่ต้องมีครูคอยควบคุม บุคคลใดที่ทำงานต่าง ๆ จากการเลือกของตนเองก็จะไม่เลิกทำงาน ๆ และจำผลของการกระทำนั้นได้จากการศึกษาพบว่านักเรียนที่ครูไม่ต้องควบคุมและไม่ต้องคอยสั่งให้ทำงานต่าง ๆ จะชอบทำงานหนักมากกว่า และทำงานได้ดีกว่ามากกว่านักเรียนที่ทำงานต่าง ๆ เพราะรู้สึกว่าคุณควบคุม (DeCharms, 1971) การที่บุคคลควบคุมตนเองได้ มีอิสระในการเลือกจะเป็นการจูงใจให้อยากทำงาน นักเรียนที่ควบคุมตัวเองได้ทำให้ครูสอนสบาย ครูจะมีวิธีการที่จะช่วยให้นักเรียนเห็นว่านักเรียนจะกำหนดการกระทำขึ้นเอง มีความผิดชอบต่อการกระทำนั้นโดยกำหนดกิจกรรมให้เด็กเริ่มทำเอง ซึ่งพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

- รู้ความสามารถของนักเรียน
 - เลือกจุดมุ่งหมายที่เป็นจริงสามารถทำได้
 - พิจารณาการกระทำที่เด็กนักเรียนทำได้ เพื่อช่วยให้ทำได้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย
 - เรียนรู้วิธีที่จะประเมินผลหรือบอกนักเรียนว่าการกระทำได้ผลตามต้องการหรือไม่
- นอกจากนี้ครูอาจทำสิ่งต่อไปนี้ในห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการจูงใจภายในด้าน

นี้เพิ่มขึ้น (White, 1976; Decharms, 1971)

- พูดคุยกับนักเรียนและกลุ่มเพื่อนให้มาก ๆ
- จัดห้องให้นักเรียนได้ค้นคว้าเพื่อจะได้มีประสบการณ์หลาย ๆ อย่าง
- จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนอยากรู้ อยากเห็น และเกิดความสนใจ
- จัดสภาพแวดล้อมทางสังคมให้เด็ก โดยให้มีการติดต่อพบปะสังสรรค์กันให้มาก
- ครูต้องมีวินัยคงเส้นคงวา และแสดงให้นักเรียนรู้ว่าครูรักและเอาใจใส่นักเรียน
- เป็นที่ปรึกษาของนักเรียนที่เริ่มต้นเรียน รับผิดชอบต่อความสนใจของนักเรียนและอนุญาต

ให้นักเรียนเริ่มทำกิจกรรมด้วยตนเอง

- พยายามให้นักเรียนนำความสามารถพิเศษมาใช้ให้เกิดประโยชน์

- ช่วยนักเรียนตั้งจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่ตรงกับความจริง (ให้เพื่อนช่วยได้)
- ควรให้เวลานักเรียนได้วางแผนการทำงานที่เขาต้องการให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย
- ควรให้นักเรียนตั้งเกณฑ์เกี่ยวกับความสำเร็จไว้ เพื่อใช้เปรียบเทียบกับผลงานที่ทำสำเร็จ

- เมื่อนักเรียนทำได้สำเร็จ ครูควรทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่าเขาสำเร็จ มีความสามารถ และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง การที่นักเรียนรู้สึกว่าถ้าตนเป็นผู้ตั้งจุดมุ่งหมายเองแล้วจะทำได้สำเร็จ จะทำให้เขาทำสิ่งที่คิดไว้และก็จะประสบความสำเร็จจริง ๆ ไม่ใช่สำเร็จเพราะมีองค์ประกอบภายนอกเช่น โชคดีหรือครูดี (Johnson, 1979 : 299-305)

3.2.2 การจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือความปรารถนาความสำเร็จ (Achievement Motivation)

การจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดีและประสบความสำเร็จ บุคคลที่มีการจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีแนวโน้มว่าจะมีความพยายามมากกว่าและต้องการความสำเร็จมากกว่าในสถานการณ์หลายอย่าง จากการศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ระหว่างนักเรียนที่มีสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (มณีรัตน์ รัตนพันธ์, 2515 อ้างจากสวนา พรพัฒน์กุล, 2522 : 133) นอกจากนี้นักเรียนที่ปรารถนาความสำเร็จมาก ๆ จะมีความพยายามทำงานให้สำเร็จมากกว่า ทำงานหนักกว่าเผชิญกับความล้มเหลวได้นานกว่าและเลือกงานที่มีความยากในระดับปานกลางได้มากกว่านักเรียนที่ปรารถนาความสำเร็จน้อย (Weiner, 1972) และถ้าในห้องเรียนมีนักเรียนที่ปรารถนาความสำเร็จมากเท่าใด ก็เป็นกำลังใจให้ครูในการสอนมากขึ้น ความปรารถนาความสำเร็จเป็นพลังกระตุ้นให้ทำงานได้ดี และความพยายามที่จะทำให้อำนาจขึ้นอยู่กับการสำเร็จและขึ้นอยู่กับการคาดหวังว่าพยายามแล้วจะสำเร็จและสิ่งล่อใจ (Incentive) เพื่อให้ทำสำเร็จ ถ้าแนวโน้มที่จะทำสำเร็จมีมากกว่าไม่สำเร็จ นักเรียนจะเลือกทำงานที่ยากปานกลาง มีความพยายาม ยอมทำงานหนัก และถ้าจะต้องล้มเหลวก็ยอมสู้ไม่ถอยง่าย ถ้านักเรียนมีแนวโน้มว่าไม่ยอมประสบความสำเร็จ และแนวโน้มนี้มีมากกว่า ก็จะไม่พยายามทำงานที่เขาเชื่อว่าต้องถูกประเมินผล นักเรียนที่กลัวความล้มเหลวนั้นถ้าต้องทำอะไรสักอย่างให้สำเร็จก็จะเลือกงานที่มีโอกาสสำเร็จได้มากที่สุดหรือน้อยที่สุด เพราะถ้าโอกาสสำเร็จมีมากก็แน่ใจได้ว่าโอกาสไม่สำเร็จมีน้อย และถ้างานนั้นโอกาสจะทำสำเร็จมีน้อยมาก ถ้าทำไม่สำเร็จก็ไม่ต้องกังวลว่าใครจะมาตำหนิ การเลือกงานทั้งสองลักษณะนี้เพื่อให้ผิดหวังน้อยที่สุดเกี่ยว

กับความสำเร็จและความล้มเหลวนี้ นักเรียนที่มีความปรารถนาความสำเร็จอย่างมากคิดว่าความสำเร็จเกิดจากความพยายามและความสามารถของตน ส่วนความล้มเหลวเกิดจากการขาดความพยายาม ส่วนนักเรียนที่ปรารถนาความสำเร็จน้อยคิดว่าความล้มเหลวเกิดจากตนไม่มีความสามารถ คิดว่าความพยายามจะไม่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว เมื่อครูให้ทำงานที่ยากกว่าเดิม ก็จะไม่ทำเพราะเชื่อว่าทำไปแล้วก็ไม่สำเร็จ (Weiner, 1972) จากข้อความข้างต้น แสดงว่าความปรารถนาความสำเร็จหรือการตั้งใจใฝ่สัมฤทธิ์มีผลอย่างมากต่อการเรียนและการทำงานของนักเรียน จึงเป็นสิ่งที่ครูควรส่งเสริมอย่างยิ่ง

วิธีที่ครูจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีการตั้งใจใฝ่สัมฤทธิ์เพิ่มขึ้น ทำได้ดังต่อไปนี้

ก. พยายามทำให้นักเรียนเกิดความหวังมากขึ้นว่าจะสามารถทำงานที่ครูมอบหมายให้สำเร็จได้ โดยการแบ่งงานเป็นหน่วยย่อย ๆ เพื่อให้นักเรียนจะได้สะดวกกว่า หรือจัดการฝึกทักษะ ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่นักเรียน

ข. ทำให้นักเรียนทราบว่าคุณค่าความสำเร็จขึ้นอยู่กับความสามารถและความพยายาม ส่วนความล้มเหลวเกิดจากความไม่พยายามทำ โดยเมื่อใดที่นักเรียนทำสำเร็จก็ชี้ให้เห็นว่าเกิดจากความสามารถและความพยายาม และเมื่อใดที่นักเรียนทำให้สำเร็จก็ชี้ให้เห็นว่าเกิดจากนักเรียนไม่มีความพยายาม (จุดมุ่งหมายที่ตั้งใจนักเรียนต้องทำได้จริง)

ค. ทำให้นักเรียนแต่ละคนมีการตั้งใจใฝ่สัมฤทธิ์ระดับแรก ๆ มากขึ้น มีชบวนการดังนี้ (Mc Clelland, 1965)

- ช่วยนักเรียนตั้งจุดมุ่งหมายการเรียนที่เหมาะสมกับแต่ละคนและเป็นไปได้
- ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนคิดเหมือนบุคคลที่ทำได้สำเร็จคิด นั่นคือมองงานที่ยากปานกลางว่าเป็นงานที่น่าลองทำ มีความมั่นใจว่าจะทำได้สำเร็จและคิดว่าความสำเร็จเกิดจากความพยายาม ครูทำได้โดยฝึกให้นักเรียนคิด พูดคุย กระทำและรับรู้คนอื่น เสมือนว่าเขาเป็นคนที่มีการตั้งใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ให้นักเรียนประเมินว่าพฤติกรรมใดที่ทำแล้วจะประสบความสำเร็จ
- ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนเป็นเหมือนบุคคลที่ประสบความสำเร็จเป็น คือมองเห็นความสำคัญของความสำเร็จ ต้องการความสำเร็จโดยใช้ความพยายามของตน มีเหตุมีผล เห็นว่าชีวิตมีความสำคัญและมีค่า
- ยอมรับว่ากลุ่มมีส่วนสนับสนุนให้นักเรียนมีความพยายาม และเชื่อว่าครูและกลุ่มเพื่อนจะสนับสนุนนักเรียนได้ โดยครูตั้งจุดมุ่งหมายการเรียนร่วมกับนักเรียนและให้นักเรียนทำงาน

กลุ่มเล็ก ๆ เพื่อให้เกิดความพยายาม เมื่อพยายามทำได้สำเร็จแล้วนักเรียนจะได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากเพื่อน (Johnson, 1979 : 305-308)

3.2.3 ความต้องการเป็นอย่างที่ตนเองต้องการอย่างแท้จริงหรือสัจการแห่งตน (Self-Actualization)

ความต้องการชนิดนี้เป็นความต้องการที่จะนำความสามารถที่แฝงอยู่และความสามารถพิเศษของแต่ละคนมาใช้ให้เต็มที่เพื่อให้เกิดการพัฒนา นักจิตวิทยาบางคนเชื่อว่า จุดมุ่งหมายของชีวิตคือการเจริญเติบโต การพัฒนา และการใช้ความสามารถของแต่ละคนอย่างเต็มที่ จากความพยายามดังกล่าวบุคคลก็จะรู้สึกว่าจะประสบความสำเร็จในชีวิตและมีความพึงพอใจ (Glodstein, 1940; Maslow, 1954; Roger, 1959) แมสโลว์ได้ศึกษาลักษณะบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตคือสามารถทำสิ่งใดได้ดีที่สุดเท่าที่เขาจะทำได้ ก็พบว่า มีลักษณะดังต่อไปนี้

- ทุ้มเทจิตใจกับงานในหน้าที่ งานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นงานที่แปลกและเขาสนใจ สามารถควบคุมตัวเองให้ทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ง่าย เห็นด้วยกับสิ่งที่ทำและเชื่อว่าเป็นสิ่งถูกต้อง พวกนี้ทำงานหนัก และถือว่าการทำงานบางอย่างเป็นการพักผ่อน เพราะคิดว่าการทำงานเป็นสิ่งที่น่าตื่นเต้นและน่าชื่นชม

- มีความสนิทสนมผูกพันทางจิตใจอย่างลึกซึ้งกับคนที่เขารักมากกว่าจะมีความสัมพันธ์แบบผิวเผิน

- สามารถควบคุมตัวเองได้ เป็นอิสระไม่ทำตามสังคม สามารถตัดสินใจได้แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วย ค่านิยมได้มาจากการพิจารณาด้วยตนเองว่าอะไรดีสำหรับเขาไม่ใช่มาจากคนอื่นบอก

- เป็นคนมีเหตุผล สังเกตสิ่งใดใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ความต้องการ ความกังวล ความกลัว ความหวัง และการมองโลกทั้งแง่ดีและแง่ร้ายจะมีอิทธิพลน้อยต่อการมองชีวิตให้ผิดไปจากความจริง

- ต้องการมีเวลาเป็นส่วนตัว ต้องการเวลาที่มีสมาธิ

- ยอมรับตนเอง คนอื่นและสิ่งต่างๆ ตามที่เป็นอยู่ ยกย่องนับถือตนเอง เพราะรู้ว่าตนมีความสามารถและสมควรจะได้รับการนับถือ เขาจะเลือกเป็นมิตรกับผู้ใดก็ดูลักษณะเฉพาะของแต่ละคน ไม่ได้พิจารณาจากเชื้อชาติหรือฐานะ

- เป็นคนที่มีความคิด อารมณ์และการกระทำที่ว่องไว มีความคิดสร้างสรรค์ มีความหยิ่งหย่อน เปิดเผย กล้าและสามารถตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ ซึ่งบางครั้งอาจผิด มีความซาบซึ้งกับ

ธรรมชาติ เช่นดอกไม้ แสงแดด เด็ก เสียงเพลงและบุคคลอื่น

- มีจริยธรรมสูง มีแนวโน้มที่จะเลือกทำสิ่งที่สอดคล้องกับจริยธรรมของตน มีความสามารถที่จะแยกได้ว่าสิ่งใดถูกหรือผิด ดีหรือเลว จึงตัดสินใจเลือกทำสิ่งที่ถูกต้องได้ง่าย

- เป็นคนมีอารมณ์ขัน จะเห็นได้จากความสามารถที่จะทำเรื่องที่ทำให้คนอื่นเห็นว่าผิด และแสดงความโง่เง่าให้เป็นเรื่องขำขันได้มากกว่าจะแสดงความรังเกียจหรือพูดตอบด้วยคำพูดหยาบคาย

ความคิดของแมสโลว์ดังกล่าวเป็นเรื่องที่ครูควรนำไปใช้ โดยครูจะช่วยให้นักเรียนรู้ถึงความถนัด สิ่งที่ดีและไม่ดีของตน จุดเด่นที่เขาจะสร้างขึ้นไปได้และสมรรถภาพของตนเพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับตามที่เขาต้องการ เมื่อนักเรียนรู้ความสามารถของเขาแล้วก็จะต้องการนำมาใช้ให้เกิดผลสำเร็จ การสอนควรเน้นให้นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ดังกล่าวการที่ครูช่วยให้นักเรียนวิตกกังวลและกลัวความล้มเหลวน้อยลงจะช่วยให้มีสัจจการแห่งตนมากขึ้น

ลักษณะของบุคคลที่มีสัจจการแห่งตนดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเป็นข้อย่อย ๆ หลายข้อ นักจิตวิทยาคนหนึ่ง (Shostrom, 1963) จึงได้รวบรวมลักษณะบุคคลดังกล่าวเป็นลักษณะใหญ่สองลักษณะคือ

- ใช้เวลาอย่างมีค่า (Time Competence) คือความสามารถที่จะนำอดีตและอนาคตมาสัมพันธ์กับปัจจุบันอย่างมีความหมาย มีความรู้สึกผิด เสร้าเสียใจ ไม่พอใจเรื่องราวในอดีตน้อยกว่าคนที่ไม่มีสัจจการแห่งตน จะตั้งระดับความทะเยอทะยานให้สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายการทำงานในปัจจุบัน เป็นคนที่คำนึงถึงปัจจุบันและใช้เวลาในปัจจุบันให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ใช้เหตุการณ์ในอดีตเป็นบทเรียนในปัจจุบัน ไม่กังวลถึงอดีตหรืออนาคต แต่มีจุดมุ่งหมายในอนาคต

- ควบคุมตัวเองได้ (Autonomous Person) คือคนที่ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของบุคคลอื่นไม่ทำตามค่านิยมของพ่อแม่หรือความคาดหวังของสังคมและคนอื่น แต่ก็สามารถเลือกปฏิบัติได้ด้วยตนเอง และจะทำสิ่งใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์และการพิจารณาของตน มีความเชื่อมั่นในตนเอง

แมสโลว์เชื่อว่ามึ้น้อยคนที่จะเป็นเช่นนี้ บุคคลใดจะเป็นได้เมื่อเขาพัฒนาความสามารถและนำไปใช้แล้วได้รับความพอใจ **สัจจการแห่งตนจึงส่งเสริมได้** แนวทางที่ครูจะส่งเสริมอาจทำได้ดังต่อไปนี้

ก. เนื่องจากสัจจการแห่งตนเป็นการจงใจให้นำสมรรถภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ขั้นแรกครูควรช่วยให้นักเรียนพิจารณาความสามารถพิเศษ ความสามารถที่แฝงอยู่และลักษณะที่เด่นของตน

ข. ช่วยนักเรียนวางแผนวิธีที่จะนำความสามารถไปใช้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการเรียน และจุดมุ่งหมายอื่นในชีวิต

ค. ช่วยนักเรียนให้ใช้เวลาอย่างมีค่า โดยทบทวนตั้งแต่อดีต ปัจจุบันและอนาคต

ง. สนับสนุนการควบคุมตนเองได้ โดยให้นักเรียนรู้จักค่านิยมของตน วิธีวิธีที่จะพัฒนา ค่านิยม วิธีวิธีที่จะปรับปรุงให้รู้ถึงความคาดหวังของสังคม วิธีวิธีการที่คนอื่นแสดงความคาดหวัง ให้นักเรียนรู้จักตัดสินใจเลือกทำพฤติกรรมเมื่อจะต้องเลือกระหว่างค่านิยมของตนเองและความต้องการของคนอื่น

4. ความวิตกกังวล (Anxiety)

ความวิตกกังวลเป็นความกลัวชนิดหนึ่ง ที่จะยับยั้งไม่ให้คุณผลประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เมื่อมีความกังวลทำให้ความดันโลหิตและอัตราการเต้นของหัวใจเพิ่มขึ้น คนที่กังวลจะมีเหงื่อออกมากขึ้น และมีอาการกระตุกมากขึ้น และโดยทั่วไปคนเราจะรู้สึกสบายขึ้นเมื่อมีความกังวลน้อยลง ดังนั้นความวิตกกังวลจึงเป็นแรงขับชนิดหนึ่งตามความเชื่อของทฤษฎีการลดแรงขับ (Drive-Reduction Theory) ความวิตกกังวลอาจทำให้บุคคลแสดงออกต่าง ๆ กัน เช่นบางคนเปลี่ยนงานบ่อย ๆ ทำงานที่ใดไม่ได้มานานโดยตัวเองก็ให้เหตุผลไม่ได้ อัตราการเปลี่ยนงานจะมากขึ้นแล้วแต่งงานแต่ละอย่าง ทฤษฎีการจูงใจอธิบายว่าคนพวกนี้จะมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับงานใหม่ ถ้ายังงานเก่าหน้าขึ้นก็ยิ่งกังวลมากตัวเองรู้ว่าการเลิกงานช่วยลดความกังวล แต่ถ้าทำงานใหม่แล้วความกังวลเพิ่มอีก เขาก็จะเปลี่ยนงานอีก วิธีที่เขาใช้ก็คือหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่จะทำให้เกิดความกลัว เพราะความวิตกกังวลเกิดจากความกลัว ความวิตกกังวลถ้ามีมากอาจเกิดความผิดปกติทางจิตใจและประสาทจนอาจทำให้ต้องไปหาจิตแพทย์หรือถ้ามีน้อยก็จะเป็นพลังกระตุ้นให้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี จากงานวิจัยพบว่าความกังวลมากจะมีประโยชน์เมื่องานง่ายมาก และจะเป็นอุปสรรคเมื่องานยาก (Castaneda, Palermo และ McCandless, 1956) ฉะนั้นความกังวลมากจึงมีผลต่อการเรียนที่ยากและปัญหาต่าง ๆ ที่ยาก

ในห้องเรียนมีนักเรียนหลายคนที่ไม่มีความสนใจภายใน เพราะส่วนมากกลัวความล้มเหลว วิตกกังวล และวัยรุ่นจะมีความยุ่งยากใจเรื่องการรู้จักตนเอง ครูควรพูดถึงเรื่องการกลัวความล้มเหลว ให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จะช่วยลดความกลัวดังกล่าวได้ ควรส่งเสริมให้วัยรุ่นรู้จักตนเอง เพื่อเป็นสิ่งกระตุ้นให้ทำพฤติกรรม การรู้จักตนเองจะเริ่มก่อตัวตั้งแต่เด็ก แต่ในช่วงวัยรุ่นก็ส่งเสริมได้ วัยรุ่นจะรู้จักตัวเองมากขึ้นทีละน้อย เมื่อวัยรุ่นรู้จักปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและความต้องการของสังคม การรู้จักตนเองเกิดจากการได้ติดต่อกับเพื่อน

ครูและครอบครัว ถ้านักเรียนยังไม่รู้จักตนเองจะมีผลต่อการเรียนและความสำเร็จ ครูจึงต้องช่วยเหลือ วิธีการรู้จักตนเองมีกล่าวไว้ในบทที่ 3 แล้ว

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าความกลัวทำให้บุคคลวิตกกังวลและหาทางหลีกเลี่ยงสถานการณ์นั้น ถ้าเป็นนักเรียนก็อาจขาดเรียนเพราะกลัวครู หรือกังวลใจเรื่องสอบทำให้นักเรียนคิดช้าลงและคิดได้ไม่กระจ่าง ไม่ว่าจะเป็นักเรียนที่เคยสอบตกหรือนักเรียนที่เรียนดีก็ตามจากการศึกษา นักเรียนวิทยาลัยที่ได้เกรด B เป็นอย่างน้อยก็พบว่าความกังวลเรื่องสอบมีผลกระทบต่อนักเรียนทำให้เกิดความกลัวที่จะทำอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเรียน นอกจากนั้นยังทำให้นักเรียนมีความคิดเกี่ยวกับตนเองไปในทางไม่ดีด้วย (Goldberg, 1973 อ้างจาก Gibson, 1976 : 217) ฉะนั้นความวิตกกังวลจึงเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการจูงใจภายในและการเรียน ครูจึงควรวางวิธีลดความวิตกกังวลของนักเรียนให้น้อยลง ซึ่งจะทำให้ดังต่อไปนี้

4.1 ถ้านักเรียนกังวลเรื่องสอบจะลดความกังวลโดยให้เกรดแก่ผ่านกับไม่ผ่าน ผลของการใช้พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยบอกว่าจะกังวลกับวิชาที่ให้เกรดแก่ผ่านกับไม่ผ่านน้อยกว่าวิชาที่ให้เกรดตามปกติ แต่นักเรียนก็บอกว่าวิชาที่ให้เกรดแบบผ่านและไม่ผ่านทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนและการทำงานน้อยกว่าวิชาที่ให้เกรดแบบปกติซึ่งใช้เกรดเป็นตัวเสริมแรง

4.2 ให้นักเรียนได้ทำงานตามความสามารถ ครูอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงสิ่งที่จะต้องทำในโครงการและการสอบอย่างชัดเจน และก่อนลงมือทำก็จะทดสอบความสามารถก่อนวิธีนี้ครูและนักเรียนต้องยอมรับว่าเนื้อหาวิชาเหมาะสมกับความสามารถ นักเรียนทุกคนตกลงใจทำงานตามระดับความสามารถ แม้ว่าแต่ละคนจะใช้เวลาในการทำให้เสร็จมากน้อยต่างกัน วิธีนี้ไม่ปรากฏว่าทำให้แรงจูงใจที่จะทำงานและเรียนลดน้อยลง บางครั้งอาจใช้ร่วมกับการให้เกรดแบบผ่านและไม่ผ่าน การที่ครูอธิบายให้ทราบเกี่ยวกับงานที่จะทำ ทำให้ความวิตกกังวลลดลงและทำให้เกิดแรงกระตุ้นในการเรียนและการทำงาน (Young And Van Mondfrans, 1972 อ้างจาก Gibson, 1976)

4.3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนร่วมกันทำมากกว่าจะแข่งขันกัน การแข่งขันทำให้กังวลมากกว่าความร่วมมือ (Haines และ Mckeachie, 1976)

4.4 ทำให้เด็กเห็นว่าความผิดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ โดยเฉพาะนักเรียนที่กังวลมาก ๆ และเป็นอยู่นาน ความร่วมมือจะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนที่ดีกว่า และถ้าคนที่กลัวมาก ๆ อยู่ในกลุ่มจะทำให้คนอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกันกลัวน้อยลง (Amorose and Watters, 1969) และจากงานวิจัยพบว่าเมื่อครูแสดงให้นักเรียนเห็นว่า ความผิด เป็นเรื่องธรรมดาของการเรียนรู้ความวิตกกังวลและความกลัวความล้มเหลวจะลดน้อยลง (Rathborne, 1970 อ้างจาก Johnson, 1979 : 315)

5. สรุป

ความต้องการทั้งทางจิตใจและสังคมเป็นแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้บุคคลทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนต้องการ ครูจึงควรทราบความต้องการต่าง ๆ และจัดการเรียนการสอนให้สนองความต้องการ และใช้วิธีการจูงใจทั้งภายในและภายนอกให้นักเรียนสนใจเรียนและทำงานได้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ขณะเรียนนักเรียนอาจเกิดความวิตกกังวลครูควรหาวิธีให้นักเรียนลดความกังวลโดยการเปลี่ยนวิธีการให้เกรด การให้ทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น

หนังสือที่ควรอ่านประกอบ

ทิตานา แชมมณี “การใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน” *วารสารครูศาสตร์* 6 : 2 (ก.ค.-ส.ค. 19) : 41 - 47.

ทิตานา แชมมณี “การสอนกลุ่มสัมพันธ์ในโรงเรียนตอนพักวิชาการนำอภิปราย” *ประชาศึกษา* 31 : 11 (มิ.ย. 23) : 35-38.

ทิตานา แชมมณี และคณะ *คู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เล่ม 1* โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

เมืองทอง แชมมณี “การจัดการเรียนการสอนอย่างมีชีวิตชีวา” *วารสารครูศาสตร์* 6 : 3 (ก.ย.-ต.ค. 19) : 61-69.

คำถามท้ายบทที่ 7

1. จงอธิบายความหมายของคำว่า “การจูงใจ” มาตามที่ท่านทราบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ
2. ท่านเข้าใจว่าตามทฤษฎีของมาสโลว์นั้นมนุษย์เรามีความต้องการด้านใดบ้าง อย่างไร
3. ท่านสามารถจะนำทฤษฎีของมาสโลว์ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง จงอธิบาย
4. ในฐานะที่ท่านเป็นครู ท่านจะมีวิธีกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจเพื่อประสบความสำเร็จในการเรียนอย่างไรบ้าง จงอธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ

บรรณานุกรม

- พรทิพย์ ไชยโส “การวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้คำถามของครูวิทยาศาสตร์” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2521.
- ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, “แรงจูงใจ” *จิตวิทยาทั่วไป* โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- ทิตนา เขมมณี “การใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน” *วารสารครุศาสตร์* 6 : 2 (ก.ค.-ส.ค. 19) : 41-47.
- ทิตนา เขมมณี “การสอนกลุ่มสัมพันธ์ในโรงเรียนตอนพักวิชาการนำอภิปราย” *ประชาศึกษา* 31 : 11 (มิ.ย. 23) : 35-38.
- ศิริอร สุขตระกูลเวช “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภูมิศาสตร์จากห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนกับห้องเรียนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สาขามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2521.
- สวณา พรพัฒน์กุล “การจูงใจ” *จิตวิทยาทั่วไป* โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, 2522.
- สุปรียา โคจรสวัสดิ์ “หนังสือภาพที่เหมาะสมสำหรับเด็กในระดับอนุบาล” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สาขาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2522.
- เอนกกุล กรี่แสง “การจูงใจ” *จิตวิทยาการศึกษา* โรงพิมพ์พิมพ์มณฑล, 2520.
- Gage, N.E., Berliner, David C., “Environmental Factors In Motivation : Manipulating Classroom Variables” *Educational Psychology* Chicago : Rand Mc. Nally College Publishing Company, 1975.
- Gibson Janice T. “Motivating The Student In The Classroom” *Psychology for the Classroom* New Jersey : Jersey : Englewood Cliffs, Prentice Hall, Inc., 1976.
- Johnson, David W. “Increasing Motivation” *Educational Psychology* New Jersey : Englewood Cliffs, Prentice-Hall Inc., 1979.
- English, Horace B. And English Ava C. *A Comprehensive Dictionary Of Psychological*